

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 29. oktober 1951 kl. 18.

Formann: F i n n M o e .

Til stede: Samtlige komiteens medlemmer unntagen Utheim, som hadde forfall.

Dessuten var til stede følgende herrer: Utenriksminister Lange, samferdselsminister Langhelle, utenriksråd Skylstad og ekspedisjonssjef Ræder.

Formannen: Jeg tror det er best at utenriksministeren innleder med å si et par ord om hvordan det hele er bygget opp og ment å skulle være.

Utenriksminister Lange: Får jeg først lov bare å si hvordan timeplanen er tenkt nå fremover. Regjeringen har ment at det ville være en fordel om dette svaret var avgitt og offentliggjort før jeg holder min orientering i Stortinget på onsdag. Det var derfor tanken at vi, etter å ha hørt reaksjonen på det her og fått de råd som medlemmene måtte ha å gi, skulle arbeide videre med det, med sikte på at det kunne overleveres i morgen ettermiddag, og at det samtidig skulle meddeles den russiske ambassadør at det vil bli offentliggjort i Norsk Riksringkasting kl. 8 onsdag morgen og i morgenavisene samme dag.

Hvor det gjelder selve utkastets innhold, vil jeg bare si at utkastet er bygget opp med sikte på å skulle være så enkelt som mulig, og ikke gi seg inn i noen detaljpolemikk.

Gangen i det er som en vil se at der er to små innledende avsnitt. Så kommer to avsnitt som bare handler om vårt syn på Atlanterhavspakten, hvorfor den ble inngått og hva samarbeidet under pakten har for et mål. Så kommer neste avsnitt, som omhandler Norges tilslutning til og særstilling innenfor Atlanterhavspakten, og det siste avsnitt tar så opp det spesielle spørsmål om Svalbard. Det er altså oppbyggingen i noten slik som den her foreligger.

Ellers vil ikke jeg for min del kommentere den, men bare si at jeg ville sette meget stor pris på å få medlemmenes reaksjoner og eventuelle forslag til tilføyelser eller endringer som de måtte mene var påkrevet.

Formannen: Før jeg gir ordet til talerne, vil jeg gjerne gjøre oppmerksom på – skjønt det vel i og for seg er unødvendig – at det er jo ikke denne komite som skal redigere noten, så det vi må gjøre, er å si vår mening om den og antyde endringer, eller peke på ting som man synes kan virke uheldige eller hva det nå kan være. Men det er ikke en innstilling som vi skal forme den definitive tekst på.

Hambro: Jeg er enig i det reelle innhold i noten og i den oppbygging den er preget av, men det første man vurderer ved en slik note er jo hvilket inntrykk man ønsker å skape ved den på den annen side. Er det hensikten å skape en økt irritasjon eller er det hensikten å skape en mere forhandlingsvennlig atmosfære? Mitt

umiddelbare inntrykk er at notens form er ualminnelig lite smidig. Den ville, hvis jeg mottok den, fremkalle en sterk irritasjon, ikke ved sitt innhold, men på grunn av småting i selve redaksjonen, og jeg vil gjerne få lov til å nevne dem. Det er bare én ting der som det ligger noen art av realitet i.

For det første ville jeg synes at det var rimeligere å si, istedenfor at man «har gjort seg kjent med innholdet», hvilket jo, synes jeg, er et noget nedsettende uttrykk når man snakker om en note som man har fått fra en stormakt, at «den norske Regjering har nøye studert innholdet av den note» eller noe lignende, og så ville jeg bare si: «og vil fremholde sitt syn på de spørsmål som er omhandlet i noten.»

Når vi så kommer til at Atlanterhavspakten er inngått, er min umiddelbare reaksjon den at vi behøver ikke å si at Atlanterhavspakten er inngått, for det er ikke vi som har startet den, men si at Norge ga sin tilslutning til Atlanterhavspakten, for det var jo det vi gjorde.

Utenriksminister Lange: Får jeg lov til med en gang å si at det ville være et brudd på det jeg kaller oppbyggingen av noten, fordi dette med Norges tilslutning kommer i neste avsnitt. Det er tenkt slik at vi først skulle generelt karakterisere Atlanterhavspakten, og så kommer Norges tilslutning på et senere punkt. Men det er naturligvis ikke noe sacrosankt ved en slik redaksjon.

Hambro: Jeg forstår godt det utenriksministeren sier, men det skyver oss meget sterkt frem i forhold til Atlanterhavspakten, det er som om vi med en gang tilkjenner oss en utpreget paternitet, mens vi er en av mange utlagte barnefedre. Det var derfor jeg tenkte meg at man kunne jenke det noe. Ellers synes jeg at det som står der er riktig og at det er godt. Jeg vet ikke om det er nødvendig å si så sterkt at det er under utvikling et omfattende samarbeide i økonomisk, sosial og kulturell henseende, om det ikke er et meget sterkt uttrykk, og om man ikke kan redigere det og si at dens hensikt er helt ut å fremme de ideer som er kommet til uttrykk i FN's pakt, også ved å utvikle et økonomisk, sosialt og kulturelt samarbeide – eller noe lignende. Men det er jo småting. Det vesentlige er at man erklærer det som står i fortsettelsen og der vil jeg gjerne spørre: Det foredrag forsvarsministeren holdt den 21. februar, er det i noen form tilstillet den russiske ambassade?

Utenriksminister Lange: Nei, det er ikke offisielt tilstillet den russiske ambassade. Vi tenkte oss heller ikke at vi skulle gjøre det, men at vi skulle tilstille det til pressen nå, slik at det avsnitt av talen som det her refereres til, blir offentliggjort samtidig med notens tekst.

Hambro: Nei, jeg mente heller ikke at man skulle tilstille det, men at man muligens skulle vedlegge det, så det ikke skulle kunne sies formelt at «dere henviser til noe som vi ikke offisielt er gjort kjent med.»

Det står i neste avsnitt at Sovjet-Regjeringen fremkommer med den «påstand». Det er også et noe advokatorisk uttrykk.

Utenriksminister Lange: ... «hevder».

Hambro: Ja, «hevder», synes jeg ville være bedre, eller «bygger på den forutsetning» eller hva man vil, men ikke dette med påstand. – Likeledes står det «Den norske regjering må på det bestemteste tilbakevise en slik påstand.» Er det ikke nok å si: «Den norske Regjering understreker på det bestemteste at en slik påstand savner ethvert grunnlag»? Der vil jeg antyde – det er bare et spørsmål til utenriksministeren: Når man sier at Norge ikke vil gjøre dette og heller ikke tillate at noen annen stat gjør dette ...

Utenriksminister Lange: Det er traktatens ordlyd.

Hambro: Jeg vet det, men jeg visste ikke om det ville være taktisk riktig eller ha sin lille halvt ironiske brodd å si at «den norske regjering ville derfor også være takknemlig for å få rede på hvorledes slike misforståelser kunne oppstå, da det er i den norske regjeringens interesse like meget som den russiske å hindre at der skjer noe brudd på traktaten» - eller noe lignende. Jeg bare antyder det, for jeg synes at den freidighet hvormed de fremsetter sine påstander må jo gjøre det naturlig å kunne ha en liten brodd mot dem her hjemme som er med på å skape dette inntrykk ute.

Så står det til slutt: «I kraft av sin suverenitet ...» Det er vel for å understreke Norges suverenitet over Svalbard og Bjørnøya, og jeg har ikke noe imot at det står der. Jeg synes også det er riktig å si at man «har tillit til at alle andre stater som er bundet av traktatens bestemmelser, på samme måte nøye vil overholde sine forpliktelser.» Jeg synes det er riktig og at det er godt, det skulle bare smidiggjøres litt mere. Særlig når man tenker på hvor mindreverds-liktor-fylt den annen part er, synes jeg man har grunn til å velge en form som vil genere dem minst mulig, for realiteten er jo allikevel sterk.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne takke hr. Hambro for de antydninger han er kommet med, som jeg svært gjerne vil ha in mente ved den endelige utforming av teksten.

Det er en reell opplysning jeg kan gi, som kanskje til en viss grad kan kaste lys over hvorfor noten er kommet og er kommet akkurat nå: Det har gjennom lengere tid vært slik at den russiske ambassade i forhold til Utenriksdepartementet i politiske saker forholder seg til det ytterste tilbakeholdende. Ambassadøren kommer bare opp når han har uttrykkelig instruks om et helt offisielt skritt. Derimot har den russiske ambassade i Stockholm, som ledes av en ambassadør som har en ganske anderledes høy plasering i det politiske hierarki, utfoldet en ganske omfattende virksomhet underhånden også i forhold til den norske ambassade der borte, men spesielt i forhold til svenske instanser, med tanke på at det så skal bringes videre. Der er det siden vi sist var sammen i komiteen kommet en innberetning om at den 19. eller 20. oktober var en av førstesekretærene i den russiske ambassade hos den svenske kabinettsekretær – altså utenriksråd – Lundberg, og bragte på bane denne noten til Norge, og ville vite hva man i Sverige

syntes om den, hvorpå Lundberg svarte at det er jo ikke egentlig vi som er adressaten for denne noten, men jeg vil gjerne spørre: Hva har dere egentlig ment med den? - Og der utviklet seg en samtale som munnet ut i at det fra russisk side ble sagt at den egentlige adressat var Amerikas Forente Stater og ikke Norge, og når det var tilfelle, var det fordi man hadde visst måneder i forveien, ble det hevdet, hva som kom til å skje på Island med hensyn til at Amerika overtok forsvaret av visse støttepunkter der, og man mente så å vite at der nå på amerikansk hold var planer i svang om en lignende ordning for Svalbards vedkommende – og det var en slik utvikling det var notens hensikt å advare mot.

Hvis det er riktig, skulle jeg tro at denne noten her vil bli betraktet som ganske tilfredsstillende som svar. Om det er riktig, er det ikke mulig å vite, men jeg syntes i hvert fall det var riktig at komiteen også fikk det lille sidelyset.

Hegna: Jeg er generelt enig i de bemerkninger hr. Hambro gjorde når det gjaldt spørsmålet om en litt smidigere form, men jeg skal ikke komme nærmere inn på det. Jeg vet ikke hvilken betydning det kan ha, men jeg synes der i Sovjets note er en del bestemte ting som de peker på – flybesøk, besøk av generaler og av sivile politikere. Man behøver ikke å gå inn på det i sine enkeltheter, men om man der hadde noen linjer om at det er ting som ethvert land har adgang til for å svare på den del av noten og også forklare det overfor norsk publikum, tror jeg det kanskje kunne være hensiktsmessig.

Når det gjelder det siste punkt, er det mulig at det vi her kunne ha å si, kan rettes på hvis man omarbeider noten i den retning som hr. Hambro antydte. Jeg har aldri studert det, og jeg vet ikke hvor langt norsk suverenitet over Svalbard går etter traktaten. Den har jo stramme bestemmelser, og det har jo ved tidligere anledninger vært sagt at det er en meget begrenset suverenitet. Der mener jeg at ånden i svaret bør være slik at det ikke ser ut som om vi på *noe* punkt på det nåværende tidspunkt har til hensikt å strekke den suverenitetsrett som vi har etter traktaten, lenger enn det er alminnelig anerkjent. Når det f.eks. står til slutt: «I kraft av sin suverenitet vil den norske regjering beskytte alle legitime interesser innen disse områdene og verne om Svalbards og Bjørnøyas status under traktaten» - sies det dermed at Norge har forpliktelse til å verne også de russiske legitime interesser?

Utenriksminister Lange: Det er akkurat det som er hensikten å understreke, at den plikt har vi og den plikt akter vi å oppfylle.

Hegna: Hvis det er så at det er en klar og anerkjent fortolkning av traktaten, har jeg ikke noe å bemerke til det, men det kunne være av interesse – det kommer naturligvis også litt an på oversettelsen – at man heller brukte uttrykket «i samsvar med» enn «i kraft av» sin suverenitet.

Utenriksminister Lange: Jeg kunne tenke meg at det kunne være verd å overveie at man der hvor det begynner «Den norske regjering hverken har opprettet eller vil opprette noen som helst militær befestning eller base», kunne bruke

traktatens egne ord og innlede den setningen med å si: «I samsvar med bestemmelsene i traktatens artikkel 9» osv.

Hegna: Foruten dette om baser i artikkel 9 står det også at de skal ikke i noen form brukes til militært øyemed, og jeg mener at notens form ikke må være slik at dette moment faller ut.

Utenriksminister Lange: Jeg tror vi skal se på den setningen og få inn en uttrykkelig henvisning til traktaten. Jeg vil ikke binde meg til dette, jeg vil nødvendig komplisere teksten for meget, for jeg synes det er en fordel ved dette utkastet at det er enkelt. Men en annen ting som kunne være verd overveielse var at man sa: «I kraft av den suverenitet Norge har fått gjennom traktaten» - for det er nettopp det vi der igjen henviser til, at vi som utøver av den suverenitet traktaten gir oss, vil beskytte osv.

Smitt Ingebretsen: Jeg må si at jeg hadde det samme inntrykk som hr. Hambro har gitt uttrykk for her, at jeg syntes det kanskje var litt kaldt. Jeg vil bare nevne et par ting og henstille til overveielse om det ikke var riktig at man i intimasjonen til dette markerte vår politikk f.eks. på den måte at man der hvor man sier at den norske regjering har gjort seg kjent med eller har studert notens innhold osv., fortsetter: «... og Regjeringen, som ikke har noe annet mål for sin politikk enn Norges sikkerhet og fred, vil med dette presisere ...» - for likesom også å gi det like i starten at dette er Regjeringens politikk. Jeg tenker her kanskje ikke minst på at dette skal leses av det norske publikum. Da kommer også det følgende om Atlanterhavspakten i en nokså trygg leid.

Så har vi det avsnitt hvor det står om den «påstand» som Sovjet-regjeringen er kommet med, og at denne påstand tilbakevises osv. Det har slått meg at det kanskje er en unødig utfordrende måte å si tingene på. Hvis man f.eks. i det første avsnitt hvor det står: «Påstanden om at Atlanterhavspaktens forsvarsordning skulle representere aggressive hensikter» osv., formet den setningen ganske enkelt slik: «Atlanterhavspaktens forsvarsordning representerer ingen aggressive hensikter og har ingen fiendtlige mål, rettet hverken mot Sovjet-Samveldet eller noen annen stat» - punktum – da sier man eksakt det samme, men man kommer ikke med det i noen form som kunne virke insulterende eller irriterende.

Når vi så kommer til det neste avsnitt, må jeg si at den innskutte setningen om det økonomiske, sosiale og kulturelle samarbeidet, virker på meg noe fremmed. Den virker på meg nesten slik: «La oss snakke om noe annet», og jeg tror heller ikke at samarbeidet på disse områder, hverken er kommet så langt eller, jeg er tilbøyelig til å si: noen gang vil komme så langt, at det vil spille noen stor rolle i forhold til de spørsmål det her gjelder, og jeg synes i ethvert tilfelle at det i denne forbindelse er temmelig overflødig. Hvis man simpelthen utelater den setningen, kunne den første og den siste setningen i avsnittet utmerket godt stå ved siden av hverandre.

Når vi så kommer til det siste avsnittet, er det altså dette med «påstand», som jeg ikke synes er noen heldig form, og der kan det, som det er blitt nevnt her

tidligere, utmerket godt ordnes på den måte at man sier: «I sin note av 15. oktober hevder Sovjet-Samveldets regjering at den norske regjering ved å delta i» osv. Og når man så kommer til svarsetningen i neste punktum, kunne man stryke «Den norske regjering vil på det bestemteste tilbakevise», og starte med: «Et slikt syn savner ethvert grunnlag i de faktiske forhold ...»

Jeg har også tenkt på – nå faller altså Svalbard og Bjørnøya inn under kommandoområdet – om man ikke i umiddelbar tilslutning til denne kategoriske erklæring, at et slikt syn savner ethvert grunnlag i de faktiske forhold, skulle skyte inn: «Når Svalbard og Bjørnøya faller inn under kommandoordningen for det Nordatlantiske Havområde, er det en naturlig følge av at Svalbard og Bjørnøya er en del av Kongeriket Norge, men den norske Regjering hverken har opprettet eller vil opprette ...» osv., slik som det står her, for å gi et likefrem svar på at de faktisk er under dette kommandoområde.

Så har jeg en liten rent formell bemerkning ved den setningen som lyder: «I kraft av sin suverenitet vil den norske regjering beskytte alle legitime interesser innen disse områdene og verne om Svalbards og Bjørnøyas status under traktaten». Den er sikkert ualminnelig grei og forståelig mellom de to notevekslende makter, men for det alminnelige publikum som leser dette, er jeg ikke sikker på at den er i like grad forståelig. Der kommer nemlig like foran, dette at man har ingen militære anlegg, ingen baser og ingenting på Svalbard-øygruppen, og når man så i neste setning hvor man ikke snakker om disse militære ting men faktisk snakker om ganske andre ting, også benytter uttrykket «beskytte alle legitime interesser og verne om Svalbards og Bjørnøyas status», så ligger det den alminnelige militærpolitiske uttrykksform så nær at når man skal presentere det for et publikum som ikke er orientert, tror jeg det kan virke noe forvirrende. Jeg vil antyde at man kunne si: «I kraft av sin suverenitet over øyene vil den norske regjering vareta alle legitime interesser innenfor alle disse områder i overensstemmelse med sine forpliktelser i henhold til Svalbardtraktaten.» Det tror jeg sier det samme og sier det på en meget enklere måte som et norsk publikum lettere vil forstå – eller rettere sagt, ikke misforstå.

Jeg ber om unnskyldning for disse bemerkninger. Jeg har selvfølgelig ingen bemerkninger til realiteten i svaret.

Utenriksminister Lange: Hvor det gjelder dette med kommandoordningen, er det mulig at det vil være riktig i selve notens tekst å få frem det som er det faktiske forhold, at fordi Svalbard og hele øygruppen er en del av Kongeriket Norge, omfattes Svalbard fra starten av av forpliktelsene og garantiene under Atlanterhavspakten og at det at man nå har truffet den praktiske ordning at det skal være den Nordatlantiske Havgruppe som har det umiddelbare kommandoansvar, ikke endrer noe i dette forhold eller i øyenes status. I alle tilfelle har jeg sammenkalt en fortrolig pressekonferanse til i morgen ettermiddag umiddelbart etter at noten er avlevert, for å gi pressen den bakgrunn som kan være nyttig ved kommenteringen av den.

Friis: Jeg vil åpent si at jeg har vært meget tilfreds med dette svar, og jeg vil gjerne positivt uttrykke at jeg synes det er et rent politisk dokument av meget tilfredsstillende art, fordi det ikke gir mulighet for noen dobbelttenkning. Her er klar og tydelig tale, og for så vidt denne tale er bindende både utad og innad – og det må alle parter gå ut fra at den er – synes jeg det er et helt klart, enkelt og utmerket svar.

Men det som også jeg vil fremheve, er det som særlig hr. Smitt Ingebretsen sa, at alt i alt virker det som et temmelig kaldt dokument. Jeg mener at man bør se om igjen på de svar man ga Sovjet i februar og mars, og veie de uttrykk som der ble brukt, med de uttrykk som nå blir brukt, for at man ikke skal kunne si at sammenlignet med uttrykkene i de tidligere noter er de uttrykk som blir brukt i denne note, så meget svakere og så meget kaldere at man deri muligens kan legge noen realitet.

Men for øvrig er det bare noen ganske få bemerkninger jeg har. Hr. Hambro og hr. Smitt Ingebretsen har sagt noe av det jeg ville nevne. Når dette kalles «Atlantehavspakten», vil jeg gjerne si at så lenge denne pakt heter Den nord-atlantiske traktatunion, burde man også bruke «Den nord-atlantiske pakt.»

Når det heter: «Opprettelsen av en felles kommandoordning er et nødvendig ledd i forsvarssamarbeidet og endrer ikke dets defensive karakter», så er det naturligvis generelt riktig, men vi er jo alle klare over at det er det graden som det i realiteten, i all fall delvis, kommer an på. Men de pinlige kompromissbetraktninger som ble gjort gjeldende av forsvarsministeren i et tidligere møte, forekommer det jo overhodet ikke noe tegn på her, så også der synes jeg dette er et fremskritt fra den debatt vi hadde i det tidligere utenrikskomitemøte.

Men der hvor det så heter «Atlantehavspaktens organisasjon vil sette sin styrke inn på å oppnå fredelige løsninger», der synes jeg den militære tone klinger litt for sterkt, og det måtte det vel kunne gå an å lempe litt på. Et problem som diskuteres meget innen FN-kretser for tiden, er så vidt jeg forstår, nettopp dette som kommer til uttrykk i den boken av Mac Laurin som heter «United Nation and Power Politics», det at man begynner å reagere noe mot den tanke at makt er det eneste som kan fremkalle en fredelig ordning. På den annen side må man jo si at russerne også opererer med makt, og det avdemper det jo i og for seg noe.

Så heter det noe senere: «Men samtidig har Norge tatt det standpunkt at landet ikke vil åpne baser ...» I noten av 2. eller 3. mars sto det om det:

«Regjeringen ønsker derfor å gjenta på den mest kategoriske måte at den hverken vil medvirke til en politikk som har aggressive formål eller åpne baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium.»

Det er jo betydelig sterkere enn den formulering som står i dette svaret, og jeg vil antyde at man kanskje kunne henvise til de tidligere svar som er gitt til Sovjet, og at man da også for å gjøre dette dokument noe mindre kaldt, kunne henvise til det man selv har sagt i denne note av 2. eller 3. mars, at den norske regjering er overbevist om at en eventuell norsk tilslutning til en Atlantehavspakt ikke vil kunne rukke ved dette ønske om å bevare det gode naboforhold mellom Norge og Sovjet-Samveldet.

Men for øvrig synes jeg også med hensyn til Svalbard at den erklæring som kommer i dette svar, gir nettopp det som utenriksministeren her sa: den gir forpliktelse både til den ene og den annen side, og jeg er for så vidt meget tilfreds med det.

Formannen: Jeg vil gjøre et par korte bemerkninger. Jeg synes også at noten, i særdeleshet sett som et diplomatisk dokument, er meget bra. Jeg kan kanskje synes den er noe mager når man tenker på virkningen i norsk opinion, ved at forskjellige ting ikke er tilstrekkelig forklart. Det er særlig én ting jeg vil nevne: Jeg synes at det synspunkt at alt dette trer jo egentlig først i kraft når det er krig, burde komme noe tydeligere frem, kanskje nettopp med henblikk på vår norske opinion. Videre vet jeg ikke om man ikke, når man snakker om Atlanterhavspakten, kunne henvise til at selve avtalens tekst jo er av den art at den går ut på gjensidige forpliktelser som først trer i kraft hvis en av partene blir angrepet. Det kan virke noe beroligende på vår egen opinion, som kanskje er blitt litt vill-ledet av kommunistisk propaganda.

Ellers vil jeg si at det samme gjelder jo også kommandoordningen. Den trer først effektivt i kraft i det øyeblikk man er i krig. Der er vel kanskje, også sett fra et diplomatisk synspunkt, notens svakeste punkt, idet det nemlig heter:

«I sin note av 15. oktober fremkommer Sovjet-Samveldets regjering også med den påstand at den norske regjering ved å delta i opprettelsen av en kommandoordning for det nordatlantiske område tillater at det treffes militære forholdsregler ... osv.»

Og så går man bare videre og sier:

«Den norske regjering hverken har opprettet eller vil opprette noen som helst militær befestning eller base innenfor Svalbardøygruppen osv...»

Man tilbakeviser ikke i og for seg denne påstand som russerne kommer med, at bare det å legge Svalbard inn under en kommandoordning er et brudd på Svalbard-traktaten. Det antydes i Sovjet-Regjeringens note. Der mener jeg at man nettopp kan peke på dette at effektivt, i all fall for Svalbard og Bjørnøya, trer kommandoordningen først i kraft i krigstilfelle. Likeså ved denne setning på første side:

«Opprettelsen av en felles kommandoordning er et nødvendig ledd i forsvarssamarbeidet og endrer ikke dets defensive karakter.»

Den er jo helt riktig, men også der kunne kanskje dette nevnes med et par ord.

Endelig synes jeg, når det øverst på side 2 står: «Men samtidig har Norge tatt det standpunkt at landet ikke vil åpne baser ...», at man der burde benytte sjansen til å si: «for å understreke sin vilje til å leve i godt naboforhold til Sovjet-Samveldet.» Det er jo nettopp det som er årsaken til at vi har inntatt en bestemt holdning innenfor Atlanterhavspakten. Om ikke det vil gjøre noe inntrykk på russerne, tror jeg det vil gjøre et ganske sterkt inntrykk på norsk opinion.

Hambro: For meg synes det som om hovedhensikten med noten må være det inntrykk den gjør i Russland, eventuelt hos våre medkontrahenter i Atlanterhavspakten. Inntrykket i den norske almenhet vil jo utenriksministeren kunne legge til rette i nokså høy grad gjennom den pressekonferanse han gir. Jeg er enig med utenriksministeren i at det er en vinning å trekke så lite som mulig inn i noten for å unngå en lang polemikk.

Det som står i Svalbardtraktatens artikkel 9, er kort, og det er meget klart. Jeg endrer da når jeg siterer: «Folkeforbundet» til de «Forente Nasjoner» i henhold til den generelle beslutning som er fattet. Den lyder da:

«Med forbehold av de rettigheter og plikter for Norge som følger av dets tiltredelse til de Forente Nasjoner forplikter Norge seg til ikke å opprette eller tillate opprettet noen flåtebasis i de egner som er nevnt i artikkel 1, eller anlegge noen befestning i de nevnte egner, som aldri må benyttes i krigsøyemed.» - «for war purposes», «en but de guerre».

Det er alt som står om den ting i Svalbardtraktaten, det er kort, og det er enkelt. Jeg vil nødig understreke altfor sterkt Norges absolutte redebønhet til å oppfylle alle forpliktelser etter Svalbardtraktaten. Etter dens § 8 skal Norge garantere at alle de russiske arbeidere får den lønn de har krav på og får den nødvendige beskyttelse for sitt «fysiske, moralske og intellektuelle velvære». Det kunne jo bli nokså tungvint om vi skulle risikere at vi nu skulle begynne å praktisere det, så jeg synes at den generelle henvisning og henvisningen til artikkel 9 må være fullt tilfredsstillende, ikke minst når den gjøres i de samme ordelag som er brukt i traktaten.

Jeg er også bange for at hvis man gir seg til å understreke for sterkt enkelte ting med hensyn til kommandoforholdene og annet, vil det virke som en prosedyre, og en prosedyre som ikke direkte hører hjemme i det svar som blir avgitt.

Det er naturligvis ikke tanken at svaret skal ha noen sådan særlig varm karakter, det skal vel nærmest være noenlunde nøytralt. Men de små lempninger som det har vært pekt på, vil jo gjøre det noe mindre «koldt» for å bruke det uttrykk, enn man har et umiddelbart inntrykk av.

Ved det som er uttalt øverst på side 2, at Norge ikke vil åpne baser osv., ville hr. Moe at det skulle understrekes enda sterkere at dette gjelder så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep. Hvis man der vil trekke inn i en annen form det som har vært uttalt i en tidligere note, ville jo ikke det forandre karakteren av den note som her avgis. Hvor vidt det vil være taktisk riktig eller opportunt i øyeblikket, tør jeg ikke si noe om, da jeg ikke har klart for meg alle de noter som har vært vekslet, men man må jo trygt kunne si at all den stund russerne avgir nokså arktiske noter, ville det virke påfallende om vi ga uttrykk for altfor stor varme. Temperaturen må bli Svalbard-temperatur.

Hegna: I Sovjetsamveldets note er det et avsnitt til slutt som lyder:

«Den sovjetiske regjering finner det nødvendig å henlede den norske regjeringens oppmerksomhet på at en sådan politikk ikke er forenlig med normale gjensidige forhold mellom Norge og Sovjet-Samveldet som

nabostater, og ikke kan unnlate å medføre en forverring i forholdet mellom Norge og Sovjet-Samveldet.»

Det punkt har jo vår svarnote gått helt forbi, så hvis man følger den antydning som ble gitt av formannen, vil man jo for så vidt få en uttalelse fra norsk side om at fra norsk side ønsker man å ha et godt naboforhold. Jeg tror at i en eller annen form bør man komme inn på det, for ellers er det som om vi sier: Det der sier Sovjet-Samveldet, men det bryr vi oss ikke om i vårt svar – og det er vel ikke helt tilfredsstillende.

Torp: Jeg synes at svaret kanskje er litt uvant sådan i sin åpenhet og sin klarhet. Jeg setter stor pris nettopp på det, og det samme synspunkt har jeg også hevdet under debatter her tidligere. Men jeg vil nok understreke det som er blitt fremholdt her, at vi kunne uten å svekke det inntrykk, gjøre slike forandringer som det her er tale om.

Det som ble antydnet av hr. Hambro, at «vi har nøye studert», det kan vi vel ikke bare si, det har vi vel også gjort i aller høyeste grad, så vi vil være i samsvar med sannheten i så måte.

Men det jeg må be om, er at slike forandringer ikke endrer noe i notens karakter, det er det som er det viktigste. Karakteren er at vi i en vanskelig situasjon sier klart fra hva vi har ment og dessuten hva vi akter å gjøre. Det synes jeg er det beste ved det hele.

Jeg kan gjerne understreke det som har vært sagt av samtlige her, og utenriksministeren får da ta det rette hensyn til det. Jeg tror det vil styrke oss, og særlig vil det styrke oss hvis vi får med alle de faktiske ting vi skal svare på.

Med hensyn til kommandosystemet er jeg enig med hr. Hambro i at vi ikke skal innlate oss på noen utbroderinger. Det skal vi ta som det det er, et nødvendig ledd i det arbeid vi holder på med, det er ikke en særtning, en særlig sak, som skal tas ut. – Men de andre ting synes jeg utenriksministeren skal se på og arbeide med, og så gi noten en kanskje litt smidigere form – jeg vet ikke om det er det riktige uttrykk. – Jeg er også enig i at det kan jo ikke bli noe annet enn Svalbardatmosfære over noten, vi kan vel ikke opparbeide noen særlig begeistring noen av oss, hverken for at vi har fått denne note, eller når vi skal gi svaret.

Lavik: Eg skal ikkje koma med redaksjonelle merknader. Det er så mange som har gjort det, og dei har vel vore så gode at når utanriksministeren samlar dei i hop og gjer mest mogleg ut av dei, vil det bli ein god note av det.

Eg var ikkje meint på å seia noko, men når andre kjem med sine reaksjonar på dette dokumentet, tenkte eg at eg også ville nemna min reaksjon, og då må eg seia at min reaksjon er noko ulik alle dei andre sin. Eg synest at noten er smidig skriven, så langt eg kan døma det, og vekte i all fall ikkje nokon irritasjon hjå meg. Om russarane er så kjenslenome for irritasjon, veit eg ikkje, men eg vil no seia at eg synest dei må vera svært irritable om dei skal bli såre over ein note som er så sakleg halden både i innhald og i form som denne. Når det vert sagt at denne noten er «kald» - det har vori sagt av dei fleste, det – så må eg seia at eg las noten gjennom

eit par gonger, og eg kjende ikkje det minste grunn til nokor frysing. Eg syntest ikkje noten var kald. Eg syntest han var halden i ein venleg og varm tone, men eg skjønar at ein stor del av dei andre talarane her ferdast i varmare sonar enn eg akkurat gjer.

Eg meiner om redaksjonen at denne noten skal nemna dei faktiske tilhøve kort og greitt, men sjølvsagt i ei så vensam form som råd er, og eg trur nok at etter dei råd som no har kome, vil utanriksministeren ta omsyn til dei så han får ei god form på denne noten. Dette seier eg utan at eg på nokon måte vil kritisera den formi som noten alt har. Men det kan vera skilnad på god og god òg.

Formannen: Jeg vil bare gjøre en ganske kort bemerkning for å gjøre det klarere hva jeg mener. Det står f.eks.: "Når det gjelder norske militære anlegg og installasjoner så skal disse tjene rent defensive formål.» Der måtte det kunne føyes til noe sådant som: «om krig bryter ut», for å understreke det. Med hensyn til kommandoordningen tror jeg også – jeg husker ikke, vi holdt på med det i begynnelsen av året – at det er noen bestemmelser som sier at dette gjelder i tilfelle av krig, eller noe slikt. Jeg vet ikke om det ikke ville være en fordel å få også det med. Man kan i all fall få frem det punkt at i fredstid har vi selv herredømmet over vårt militærvesen. Andre har jo ikke en effektiv kommando over norske styrker i dag.

Utenriksminister Lange: Det er jo en del norske styrker som står under kommando av de felles kommandoinstanser allerede i dag, mens andre er utpekt til å skulle komme under dem, så vi kan ikke si at kommandoordningen utelukkende trer i kraft i krigstilfelle.

Formannen: Jeg er oppmerksom på det, men jeg mener man kunne finne et avsvakkende uttrykk.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bare svare et par ord på det hr. Smitt Ingebretsen sa om denne setning at det er «under utvikling et omfattende samarbeide mellom medlemslandene også i økonomisk, sosial og kulturell henseende.» Det var det nye som skjedde i Ottawa, at man nå konsentrerte oppmerksomheten om det. Hensikten her er jo å understreke at dette er ikke en ren militær allianse, men at organisasjonen har en målsetting som går ut over det rene forsvarssamarbeide som peker fremover mot et stadig mer utviklet samarbeide på alle de felter som omfattes av formålsparagrafen, hvor dette om økonomisk, kulturelt og sosialpolitisk samarbeide står. Men jeg skal gjerne se litt på selve utformningen. Hr. Hambro kom med en antydning om hvorledes det kunne gjøres, og jeg vil gjerne se litt nærmere på formen. Men jeg vil at realiteten skal komme frem, og da tenker jeg ikke så meget på russerne, som aldri vil tro dette, som på norsk opinion.

Så var det et enkelt uttrykk som synes å vekke anstøt hos enkelte, dette at «Atlanterhavspaktens organisasjon vil sette sin styrke inn på ... osv.» Hvis man sier

at den målbevisst vil arbeide for å oppnå fredelige løsninger, sier det jo det samme, uten at man kan beskyldes for å true.

Selvik: Jeg føler ikke trang til å gi Utenriksdepartementet noen råd når det gjelder ordleggingen her i detalj. Jeg er ikke så særlig bevandret i noteveksling, men jeg vil allikevel, siden det er sagt så meget, få si presis det samme som hr. Lavik. Det var ikke noe i noten jeg for min del reagerte på. Jeg syntes ikke den var hverken for kald eller for varm i noen henseende.

Når jeg tenker på den diskusjon vi førte her sist om retningslinjene for svaret, hvor det ble sagt at vi skulle gi et ærlig og redelig svar, si vår oppfatning og ikke stikke noe under stol, og når jeg så i ettermiddag leste gjennom dette utkast, syntes jeg at departementet hadde vært meget forsiktig i sin utformning. Jeg vil ikke utelukke at det i de råd som er gitt, kan være muligheter for å forbedre den enn ytterligere, det skal jeg ikke si noe om, men å legge særlig vinn på å uttrykke seg slik at det skulle være mere smakelig, det ser jeg ikke noen synderlig grunn til. Særlig det som gjelder Svalbard, synes jeg er uttrykt så klart og knapt, så konsist og godt som det overhodet er mulig å gjøre det.

Utenriksminister Lange: For fullstendighets skyld vil jeg bare få nevne en ting. Jeg antydte her i et tidligere møte som noe som kunne gjøres, at hele noten skulle refereres i et lukket stortingsmøte før den ble offentliggjort. Jeg er kommet bort fra det. Jeg tror ikke man skal gjøre det mer høytidelig enn nødvendig, og når det i realiteten er den samstemmighet mellom alle partier som er kommet til uttrykk her, skulle det vel være tilstrekkelig å gå frem på den måte jeg antydte til å begynne med.

Formannen: Da kan vi vel anse debatten som avsluttet og så får det bli Utenriksdepartementets sak å se på og utnytte alle de gode råd som her er kommet.

Utenriksminister Lange: Jeg vil ikke forplikte meg til å utnytte dem alle.

Formannen: Jeg har et spørsmål som egentlig gjelder den ordinære utenrikskomite, men siden vi har utenriksministeren her, vil jeg nevne at, så vidt jeg forsto, var det meningen at vi skulle få en redegjørelse om Hannevigsaken.

Utenriksminister Lange: Jeg har liggende klar en redegjørelse for Hannevigsaken, men det er aldeles ugjørlig å få gitt den redegjørelse før jeg reiser onsdag aften, så det var tanken å høre om det var akseptabelt at vi tok sikte på at den ble gitt så snart som mulig etter nyttår, for jeg kan ikke være sikker på å være hjemme igjen fra Paris mens Stortinget enda sitter samlet.

Møtet hevet kl. 7,05.